

Streszczenie

Praca doktorska, nosząca tytuł „Polskie organizacje społeczno-polityczne, kulturalne i religijne w Sanoku w latach 1868-1918”, składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy rozdział ma charakter wstępny. Autor (Marcin Smoter) opisał w nim najpierw terytorium miasta i wpływ, jaki na rozwój Sanoka miało przyłączenie do niego sąsiedniej gminy – Posady Sanockiej. Sanok był w tym czasie (1868-1918) miastem bardzo zróżnicowanym etnicznie i religijnie. Niestety Polacy, Żydzi i Rusini (Ukraińcy) mieli własne, często odrębne priorytety polityczne, gospodarcze i oświatowe. Wzajemne animozje między tymi nacjami były w szczególności podsycane przez rodzące się na przełomie XIX i XX wieku tendencje nacjonalistyczne, które burzyły wzajemną zgodę i zrozumienie dla różnych odmienności.

Należy podkreślić w sposób zdecydowany, że punkt ciężkości pracy spoczywa na trzech kolejnych rozdziałach. Drugi rozdział nosi tytuł „Organizacje społeczno-polityczne”. Pierwsza jego część została poświęcona w znacznej mierze sanockiemu Towarzystwu Gimnastycznemu „Sokół”. Organizacja ta na ziemiach polskich została pierwotnie utworzona w 1867 r. we Lwowie. „Sokół” odegrał ogromną rolę w walce o zachowanie polskiej tożsamości narodowej i niepodległość kraju. Był organizacją, która starała się integrować polskie społeczeństwo wokół hasła braterskiej wspólnoty i miłości do Ojczyzny. Sokoli dbali nie tylko o tężyznę fizyczną, ale kształtowali patriotyzm i przygotowywali młodzież i dorosłych najpierw do walki o odzyskanie niepodległości, a później do obrony Ojczyzny. Warto dodać, że oprócz „Sokoła” drugi rozdział zawiera między innymi opis skautingu i różnych sanockich organizacji paramilitarnych.

Trzeci rozdział w całości został poświęcony organizacjom kulturalnym, które miały przede wszystkim budzić ducha narodowego wśród Polaków. W Sanoku już w 1868 r. zawiązało się Towarzystwo Pedagogiczne, którego celem było podniesienie poziomu oświaty w Galicji, w szczególności zaś szkolnictwa ludowego. Wśród organizacji kulturalnych na czoło wysunęło się w Sanoku założone tutaj w 1893 r. Towarzystwo Szkoły Ludowej, które miało jawny, wyraźny charakter narodowy. Zostało ono powołane dla szerzenia nie tylko oświaty, ale przede wszystkim polskiej świadomości i kultury narodowej.

W czwartym rozdziale rozprawy skupiono się na organizacjach religijnych. Wśród nich prym wiodły w Sanoku w szczególności różne bractwa. Głównym motywem wstępowania do nich było przede wszystkim zapewnienie zbawienia sobie lub komuś z najbliższej rodziny. Członkostwo w bractwie mobilizowało zarazem ludzi świeckich do większej odpowiedzialności za Kościół i realizowaną przez niego misję. Oprócz bractw

religijnych ważne miejsce w życiu sanoczan zajmowało również Sanockie Towarzystwo Dobroczynności Pań pod wezwaniem św. Wincentego à Paulo

Autonomia galicyjska doprowadziła do bardzo bujnego rozwoju w Sanoku różnych polskich organizacji, które wcześniej nie mogły powstać. Sanoczanie bez wątpienia wykorzystali przyznaną im szansę i można powiedzieć, że chętnie zrzeszali się w licznych polskich organizacjach, które niekiedy udało im się przekuć w oręż walki o niepodległość Polski.